Рецензия

от доц. д-р Дария Карапеткова, Катедра „Романистика“ при СУ „Св. Кл. Охридски“

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление: 2.1 „Филология“, научна специалност: „Филология“ при НБУ, Департамент „Чужди езици и култури“, Докторска програма „Общо и съпоставително езикознание“

на Мария Петрова Ладовинска

с тема „ЗА НЕЯСНАТА РЕФЕРЕНЦИЯ НА ИНФИНИТИВНИЯ ПОДЛОГ В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ ЕЗИК“

Мария Петрова Ладовинска е асистент по италиански език във Факултета за базово образование на Департамент „Чужди езици и култури” (НБУ). От биографията й е виден богатият опит в чуждоезиковото обучение и в преподаването на съвременния италиански език както на студенти, така и на гимназисти и курсисти.

Ладовинска представя за обсъждане дисертационен труд на български език, снабден с версия на две аналитични глави от него на италиански език. Дисертацията на Мария Ладовинска се състои от 170 страници теоретична разработка и анализ на проведени анкети и корпуси от текстове, както и около 80 страници приложения, които добре онагледяват направените наблюдения и анализи. Работата стъпва на солидна библиография, в която са проследени важни теоретични изследвания както на италиански, така и на български език. В цялата работа препратките и позоваванията са коректно представени.

Докторантката е избрала важна и неразработвана на български език тема, което е похвално и обещава добри резултати. Въпросът за инфинитивния подлог е предизвикателство както от езиковедска гледна точка, така и като материал за преподаване на обучаеми. Цялото изследване е строго аналитично, макар да държи сметка за практиката и прагматиката, написано е по всички правила на жанра. Трудът започва с ясно посочване на фокуса: извличане „от страниците на съвременни италиански прозаични текстове на конструкции, образувани от управляващ глагол и инфинитив, в които подлогът на инфинитива не съвпада с този на управляващия глагол“, както и разглеждането и анализирането на „употреби на инфинитива, чийто подлог не само има референт, различен от референта на предшестващия го управляващ глагол, но и референцията на имплицитния подлог на инфинитива не е съотносима с елемент с функция на допълнение в главното изречение“.

Още в самото начало на труда е загатнато нещо, което ще се окаже базисно за направените наблюдения, а именно, че „имплицитният подлог на инфинитива се оказва напълно понятен и лесен за идентифициране, но единствено при наличието на достатъчно обширен контекст, който надскача рамките на отделното изречение“, защото неявният подлог обикновено не може да се извлече с помощта на синтаксиса на изречението. Пак в името на коректността е важно да кажем, че авторката подчертава, че идеята за подобна разработка е заимствана от изследванията на Рафаеле Симоне и много прецизно въвежда понятията, с които ще работи, и дефинициите и употребите, с които тези понятия битуват в различните теоретични източници и традиции.

Много успешно е постигната целта за „преглед на литературата по въпроса за референцията на инфинитивния подлог с цел извличане на методика и подходи", както и обзор и представяне на основните понятия, а също и становищата на някои от най-авторитетните италиански теоретици по темата. На това са посветени съответно първа и втора глава от дисертацията. Намирам, че отвъд целите на конкретната разработка тези части могат успешно да служат като универсален наръчник за навлизане в проблематиката за всеки, който е изкушен от занимания със свързаните с нея въпроси.

В трета глава се пристъпва към подробно изложение на методологията на провеждане на анкетата и изграждане на корпуса. Аргументиран е подборът на информантите (може би е по-точно да се говори за респонденти) и са изведени заключения от получените резултати.

Четвърта глава съдържа текстолингвистичен анализ на части от пет съвременни италиански романа. Следващата глава е посветена на анализа на отговорите от проведената анкета. Прегледът завършва с обобщение на резултатите и заключения.

Може да се каже, че основната цел на изследването е насочена към откриването на стратегиите за идентифицирането на подлога на инфинитива с неясна референция. Разбира се, направена е уговорката, че от разглеждането на публикуваните на български преводи, които са част от корпуса, с който работи дисертацията, се вижда, че инфинитивът с подлог с неясна референция при превод на български неизменно е представен от спрегнат глагол. Или, както пише авторката „Това от своя страна обезсмисля упоменаването на български на подлога, тъй като формата на спрегнатия глагол сама по себе си указва лицето и числото на вършителя на действието.

Тоест, на български проблемът с неясната референция на подлога не съществува, така както в българския език не съществува инфинитив“.

С оглед на неразработеността на проблема, намирам за важна главата от дисертацията, която представя италианските изследвания по въпроса за референцията на инфинитивния подлог. Още повече че става дума за изследователи, които принадлежат към различни школи, прилагат различни подходи, а и са представители на различни епохи, което също слага отпечатък на идеите и интерпретациите им. С други думи, имаме задълбочено и компетентно представяне на историята на проблема, с акценти върху ролята на инфинитива в италианския, възможните дефиниции, форми и употреба, съсредоточаването върху подлога в италианския, както и върху подчинените експлицитни и подчинени имплицитни изречения. Към тази част следва да се добавят и тезите по отношение на българската граматика - представянето на неличните глаголни форми в българския, разбира се, в съпоставка с неличните форми на глагола в италианския език, както и прегледът на ролята на причастията и отглаголните съществителни.

Тук е важно да се подчертае, че дисертацията представя и някои посоки и подходи, с които работи текстолингвистиката, важна за дисертантката с оглед на желанието й да покаже различни посоки в мисленето за текста – откъм неговата обща свързаност, но и видове връзки, както и откъм кохезията му. Текстолингвистичният анализ засяга големия корпус от текстове, за да се идентифицира неявният подлог на инфинитива в различни контексти. Важен момент е посочването на синтактичните функции, които има инфинитивният подлог, както и на референциалните средства, чрез които „биват изразени членовете на номинативната му верига“. Не на последно място, съществено е да се отбележи, че когато това е

възможно или необходимо, се извлича методология и от сферата на прагматиката и на когнитивната лингвистика, а специално при примерите се борави и с методите на статистиката. Неслучайно анализите на резултатите от анкетата допълват текстологичните анализи и представят стратегиите, които се прилагат от носителите на езика при идентифицирането на подлога на инфинитива с неясна референция. А самият корпус, който се анализира, включва двадесет примера, извлечени от малко повече от 1000 страници съвременна италианска художествена проза, и по-конкретно - пет романа от съвременни автори, публикувани в периода 1989 – 2006 г.

При коментара на българските преводни версии на представените примери, ако те ще се използват като доказателствен материал, винаги е редно да се прави уговорка за неизбежната субективност на възприетите преводачески решения. Допускам, че на това не е поставен акцент поради самото обстоятелство, че преводът присъства главно за улеснение на българските читатели на дисертацията, както и самата авторка изтъква.

Малко по-наложително ми се струва обаче да се обърне внимание на принципа и критерия за подбор на италианските художествени произведения, подложени на анализ. При голямото диалектно разнообразие, чието влияние върху книжовния език няма как да се пренебрегне, териториалното разпределение на авторите не е маловажно. То е качествената страна на анализирания материал, ако приемем, че броят страници е количествената.

Както дисертантката изтъква, някои от анализираните от нея случаи съдържат елемент на „аномалия" и „аграматичност", което изисква „прилагането на хибриден текстуално-когнитивен изследователски подход". Може да се заключи, че най-вече в това се изразява интердисциплинарният характер на възприетата от нея методология. Като най-заредена с потенциал

бих откроила линията на разсъждения, която е построена около твърдението, че „в съвременния италиански книжовен език съществуват необичайни, за да не кажем аграматични, употреби на инфинитива". Именно там е решаваща ролята на контекста, както и на споделените фонови познания, за които често става дума в работата. При увеличаване на броя примери за тези употреби това би могло да се превърне в основен акцент и тема на разработката.

Макар че наличието на български превод на посочените примери, взети от подбрани заглавия от съвременна италианска художествена литература, е винаги достойно за приветстване и обогатяващо езиковите наблюдения, в конкретния случай то сякаш не е наложително за оформянето на изводите, които безспорно засягат главно италианската езикова среда. Както самата авторка посочва, „на български проблемът с неясната референция на подлога не съществува", а също и „превеждането на български език не носи познание и не дава представа за семантичните, синтактичните и текстовите аспекти на Обекта на изследване".

Изводите, с които дисертацията завършва, са коректни и могат да предоставят работещ набор от инструменти за анализ на други текстове, съдържащи езикови явления с аналогична проблематика.

Редно е да се отбележи, че дисертацията е написана на ясен и прецизен академичен език, тя – както се спомена - следва правилата за изграждане на научен текст и в нея има достатъчно защитими собствени наблюдения.

Авторефератът коректно пресъздава основните моменти в труда.

Изискуемите публикации по темата също са достатъчни.

Като имам предвид избора на тема, която не е разработвана на български, както и постигнатите добри резултати, си позволявам да заявя, че на Мария

Петрова Ладовинска може да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление: 2.1 „Филология“, научна специалност: „Филология“ при НБУ, Департамент „Чужди езици и култури“, Докторска програма „Общо и съпоставително езикознание“ и гласувам за това.

Доц. д-р Дария Карапеткова

